

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälästä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

-

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta sisältää useita selvästikin hyvin harkittuja muutoksia ja parannuksia. Näitä ovat muun muassa:

- kunnan vesihuoltosuunnitelman palautus ja uudelleen muotoilu
- alueellista yleissuunnittelua koskeva säännös lakiin ja annettavaan asetukseen lisättävillä säännöksillä kunnan vesihuoltosuunnitelmasta ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelmasta sekä niiden sisällöstä ja ajan tasalla pitämisestä
- Toiminta-alueita voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan rauettaa
- Varautumissuunnittelun suunnitelmallisuutta halutaan parantaa, ja esimerkiksi velvoite harjoitella toimintaa häiriötilanteissa tulee laitoksille uutena velvoitteena.

Eduskunnan päätöksen toteuttamiseksi vesihuoltolakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen tulee olla kunnan määräysvallassa ja sen omaisuuden tulee olla joko kunnan omistuksessa tai pitkäaikaisessa hallinnassa. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden omaisuuden kauppoissa.

Ehdotettu sääntelymalli ei kuitenkaan estä kansainvälisiä tai kansallisia investointeja vesihuoltoon. Viime mainittu on RISTIRIIDASSA eduskunnan yksimielisesti hyväksymän kansalaisaloitteen kanssa. Tällaista kansainvälistä pääomasijoittajaahan jo ehdotettiin Jyväskylässä. Siellä helmikuun 6. päivänä

2020 järjestetyn kuulemistilaisuuden ja kriittisen palautteen jälkeen se kuitenkin peruttiin jo seuraavana päivänä.

Suora lainaus s. 30 ”Tarkastelussa oli mukana myös vaihtoehto, jossa kielletään nykyisten yksityisessä enemmistöomistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja vesihuolto-osuuskuntien ja niiden vesihuolto-omaisuuden myyminen muille tahoille kuin kunnille tai toisille osuuskunnille. Tällaisen sääntelyn arvioitiin kuitenkin olevan ongelmallinen perustuslain 15 §:ssä turvatun omaisuudensuojan kannalta, koska se olisi voimakkaasti rajoittanut omistajien valtaa määrätä omaisuudestaan.”

EHDOTUS: Tutkitaan vielä esim. Hollannissa olevaa käytäntöä. Siellä monialayritys (käytännössä energialaitoksen vetämä) ei voi myydä edes osaa vesihuollostaan ulkomaiselle pääomasijoittajalle tms. vaan laitos siirtyy kunnille.

--

ENERGIA- JA VESIHUOLTO ovat luonteeltaan hyvin erilaisia toimialoja, jolloin niiden yhdistämisestä ei juuri synny synergioita. Jos molemmilla laitoksilla on riittävä autonomia ja lainsäädännön edellyttämä talouden eriyttäminen kirjanpidossa myös yhtiörakenteen sisällä, voi monialayrityksille tai -konsernille löytyä perusteita. Jos energialaitos suurempana toimialana alistaa vesilaitostoiminnan, jälkimmäisen ammattiosaaminen kärsii. (Näin on käynyt todistettavasti muutamissa tapauksissa) Vesihuollon ja kaukolämmön liittäminen yhteiseen konserniin on paremmin perusteltavissa. Vesihuollon kehittäminen kuntien rajat ylittävän yhteistyön kautta on kuitenkin luontevinta.

EHDOTUS: Tavalla tai toisella tulee varmistaa vesihuollon toimialan autonomia, kun kyse on monialakonsernista tai -yrityksestä. Vesihuollon kirjapidon eriytys ei näytä tätä yksin takaavan.

--

Esityksellä ei muutettaisi voimassa olevan lain lähtökohtaa, jonka mukaan vesihuoltomaksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle. Liian suuret tuloutukset voivat heikentää laitoksen mahdollisuuksia hoitaa lain mukaisia velvoitteitaan. Kunnan laitokselta tekemien tuloutusten huomioiminen laitoksen taloussuunnittelussa vaikuttaa pitkällä aikajänteellä myönteisesti kunnan omistamien vesihuoltolaitosten taloudenpitoon ja omaisuudenhallintaan. Omaisuudenhallintasuunnitelman kautta asian valvonta tulee mahdolliseksi.

EHDOTUS: Tässä on syytä olla tarkkana, jota tämä saadaan toimimaan järkevästi.

--

Ehdotuksessa vahvistetaan vesihuoltotoiminnan kustannusten kattavuuden periaatetta edellyttämällä, että pääomalle voi maksaa kohtuullista tuottoa edellyttäen, että ensisijaisesti saadaan katettua laitoksen investoinnit ja toiminnan kustannukset uuden omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti.

EHDOTUS:

5. Vesihuollossa on pystyttävä kattamaan toiminnasta aiheutuvat todelliset kustannukset mukaan luettuna korjaus- ja uusimisinvestoinnit, jotta järjestelmät pysyvät jatkuvasti hyvässä kunnossa. Kunnille tulee korvata vesihuollon JÄRJESTÄMISESTÄ AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET. Samalla luovutaan tuottovaatimuksista ja piiloverotuksesta. Ehdotukset edellyttävät kuitenkin liiketoiminnan valvontaa, jonka kohteena ovat maltilliset lainojen korot sekä riittävät uudis- ja saneerausinvestoinnit.

Vastaavasti kiinteistökohtaisten järjestelmien valvonta/tarkastus olisi kaiketi viisasta toteuttaa (terveyden- ja ympäristönsuojelun sekä tasapuolisuuden ja yhdenvertaisuuden vuoksi) kunnan toimesta. Resursseja saadaan, kun tarkastusmaksu peritään kiinteistön omistajalta/haltijalta.

Muut huomiot

Katko, Tapio; Juuti, Petri; Juuti, Riikka 2022. Vesihuollon myytit. Vastapaino.

<https://vastapaino.fi/sivu/tuote/vesihuollon-myytit/4048070>

s. 180-182.

Kestävän ja resilientin vesihuollon periaatteet

sivu 182:kohta 9. Vaikuttava vesihuollon tutkimus edellyttää oleellisesti nykyistä enemmän resursseja, esimerkiksi prosentti vesihuoltolaitosten liikevaihdosta. Vesihuoltolaitoksille tulisi antaa myös mahdollisuus kerätä vastaava määrä varoja kansainväliseen toimintaan (esimerkiksi prosentti vesihuoltolaitosten liikevaihdosta) Mm. Tanskassa toimitaan näin.

Katko Tapio
Tampereen yliopisto, Rakennetun ympäristön tiedekunta